

چالش‌های دوره‌های توجیهی - آموزشی ارتقای صلاحیت حرفه‌ای هنرآموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای

مقدمه

کیفیت برگزاری دوره‌ها دارد. چالش‌های مزبور در ابعاد متفاوت این فرایند، اعم از ستاد و صف، وجود دارند و ریشه اصلی آن‌ها مشکلات و تنگنای مالی است که بر تمام فرایندها تأثیر محسوس و معناداری داشته و دارند. در ادامه به مواردی از آن‌ها اشاره می‌شود.

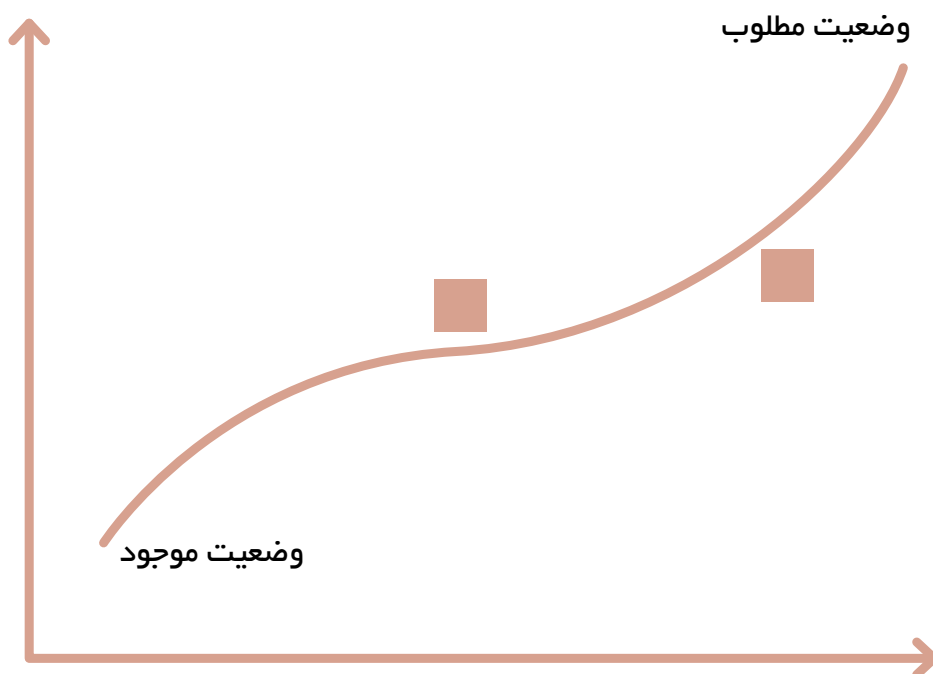
۱. ضرورت و اهمیت برگزاری دوره‌های توجیهی - آموزشی

تغییرات برنامه‌ها و کتاب‌های درسی، به منظور سازگاری با شرایط اجرا و پاسخ‌گویی به تغییرات محیط کار و فناوری، و به تبع آن، تغییر رویکرد از نگارش کتاب درسی به تولید منابع آموزشی با ساختار مبتنی بر شایستگی، و تغییر شیوه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی از امتحان‌های مرسوم به سنجش شایستگی و عملکرد، و توسعه راهبردهای یاددهی - یادگیری، از جمله مسائلی هستند که ضرورت برگزاری این دوره‌ها را توجیه می‌کنند. تحقیقات مختلفی در این مورد انجام شده‌اند و ضمن توجه به صلاحیت‌های حرفه‌ای هنرآموزان، آموزش‌های ضمن خدمت در نظر گرفته شده‌اند.

دوره‌های توجیهی - آموزشی دوره‌هایی هستند که برای تبیین هدف‌ها، رویکردها، روش‌های آموزشی، فناوری‌های جدید، شیوه اجرای فعالیت‌های آموزشی، فرایندهای یاددهی - یادگیری، چگونگی اجرای آموزش، نحوه ارزشیابی و ... برنامه‌ها و بسته‌های آموزشی جدیدالتألیف برای هنرآموزان و معلمان، برگزار می‌شوند. این دوره‌های آموزشی، بدون تردید به شرط اجرای استاندارد، نقش تعیین‌کننده‌ای در کیفیت فرایند یاددهی و یادگیری دارند و از طرف دیگر موجب ارتقای صلاحیت حرفه‌ای هنرآموزان خواهند شد.

منظور از صلاحیت حرفه‌ای مجموعه‌ای از شایستگی‌ها، شامل دانش، مهارت و نگرش است که به تناسب هر شغل یا حرفه تعیین و توسط فرد در فرایندهای آموزشی و تجربی در محیط‌های آموزشی، کاری و جامعه کسب و به رفتار حرفه‌ای تبدیل می‌شوند [آیین‌نامه نظام صلاحیت حرفه‌ای، ۱۳۹۱].

معمولاً فرایند اجرای این دوره‌ها با چالش‌ها و مشکلات اساسی مواجه است و نقش تعیین‌کننده‌ای در کمیت و

به عنوان نمونه، بخشی از یافته‌های تحقیق خندقی و همکارانش (۱۳۹۱) که تحت عنوان «یازسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای هنرآموزان هنرستان‌های فنی‌وحرفه‌ای به منظور تطبیق شایستگی‌های حرفه‌ای از دید هنرآموزان و کادر مدیریتی فنی‌وحرفه‌ای» انجام شد، نشان داد که هنرآموزان فنی‌وحرفه‌ای به آموزش ضمن خدمت فوری و ضروری در ۳۸ شایستگی حرفه‌ای از ۷۹ شایستگی حرفه‌ای مورد بررسی نیاز دارند.

شایستگی‌های زیر از جمله شایستگی‌هایی بودند که از منظر هنرآموزان و کادر مدیریتی فنی‌وحرفه‌ای به عنوان مهم‌ترین شایستگی‌های حرفه‌ای مطرح شدند:

۱. برنامه‌ریزی و اجرای طرح اشتغال‌زایی برای هنرجویان فنی‌وحرفه‌ای؛
۲. همکاری با بازار کسب و کار و صنعت در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزش فنی‌وحرفه‌ای؛
۳. استفاده از منابع، وسایل و تسهیلات کسب و کار و صنایع موجود در جامعه محلی و منطقه‌ای؛
۴. تجزیه و تحلیل نیازهای بازار کار و رویه‌های استخدام در سطح محلی و ملی؛

۵. حفظ و تداوم دانش فنی در حوزه حرفه‌ای تخصصی مربوط به خود.

از طرف دیگر، به دنبال تغییر و تحولاتی که در حوزه آموزش‌های فنی‌وحرفه‌ای به ویژه پس از تدوین فرآیند برنامه‌ریزی درسی در سال ۱۳۹۱ به وجود آمد، این آموزش‌ها از دو سال به سه سال افزایش یافتند و براساس راهبردهای موجود در «سند تحول بنیادین» و «برنامه درسی ملی»، رویکرد برنامه درسی به آموزش و تربیت براساس شایستگی تغییر یافت. به تبع آن، تهیه بسته‌های آموزشی در دستور کار کمیسیون‌های تخصصی دفتر تألیف کتب درسی فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش قرار گرفت که شامل کتاب درسی و نرم‌افزار آموزشی، کتاب راهنمای هنرآموز و نرم‌افزار آن و کتاب کار هنرجوست. کتاب‌های درسی جدید در بسته آموزشی، متفاوت از کتاب‌های قبلی شدند. رویکرد پودمانی در تألیف، ارائه و ارزشیابی، کاهش حجم محتوا با تأکید بر فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته، درهم‌تنیدگی شایستگی‌های فنی و غیرفنی در محتوا، در نظر گرفتن انواع تعامل بین هنرجو و هنرآموز، هنرجو و محتوا، و هنرجو و هنرجو از طریق فعالیت‌های یادگیری ساخت یافته، از مهم‌ترین ویژگی‌های کتاب‌های جدید هستند. با این اوصاف، به منظور ایجاد شرایط مطلوب برای اجرای برنامه‌های درسی جدید و با توجه به اینکه یکی از جنبه‌های مهم اشاعه برنامه درسی، آموزش ضمن خدمت معلمان و

هنرآموزان است، دوره‌های توجیهی-آموزشی به صورت الکترونیکی و حضوری پیش‌بینی شدند. این دوره‌ها در پایه‌های دهم و یازدهم به اجرا درآمدند و در پایه دوازدهم نیز در مواردی در حال اجرا هستند.

۲. تحلیل میزان مشارکت هنرآموزان در دوره‌ها

میزان مشارکت هنرآموزان در دوره‌های توجیهی-آموزشی حضوری کشوری (اعم از متمرکز و تأمین مدرس) حدود ۷۵ درصد و میزان مشارکت هنرآموزان در دوره‌های مشابه استانی حدود ۳۰ درصد است که درصد بسیار پایینی است. معنای این میزان مشارکت آن است که بیشتر از نیمی از هنرآموزان بدون سپری کردن دوره‌های توجیهی-آموزشی و آشنایی با هدف‌ها، رویکردها، برنامه‌ها، چگونگی آموزش، نحوه ارائه فعالیت‌ها و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی بسته‌های آموزشی، به تدریس مشغول می‌شوند که آسیب‌ها و تبعات ناشی از آن کاملاً روشن است و نیازی به پژوهش ندارد.

در این زمینه تفاوت محسوسی بین استان‌ها از حیث حضور هنرآموزان در دوره‌های کشوری و به دنبال آن، برگزاری دوره‌های مشابه استانی وجود دارد؛ به نحوی که بعضی استان‌ها حضور حداکثری و کاملاً فعالی دارند و متأسفانه بعضی استان‌ها حضور حداقلی و بسیار کم‌رنگی دارند. چگونگی حضور استان‌ها در دوره‌های سال ۱۳۹۶ در جدول ۱ آمده است. از جمله عواملی که باعث این امر می‌شود، می‌توان به کمبود اعتبارات و عدم تخصیص آن، نداشتن ردیف مستقل مالی مختص دوره‌های توجیهی-آموزشی و ضمن خدمت در اعتبارات، روند کند اطلاع‌رسانی، فقدان بسترسازی و تمهید مقدمات حضور هنرآموزان از طرف اداره‌های کل آموزش و پرورش استان‌ها، نپرداختن حق مأموریت به شرکت‌کنندگان، نبود وسیله نقلیه مناسب، مشغول به کار بودن هنرآموزان در حرفه‌های ذی‌ربط و ... اشاره کرد. جای جدول

۳. آسیب‌شناسی وضعیت اجرای دوره‌های استانی

در خصوص میزان مشارکت هنرآموزان لازم است تأکید شود، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی که تا حد زیادی مورد غفلت قرار می‌گیرد، ارزشیابی از کم و کیف اجرای دوره‌های آموزشی-توجیهی استانی است. تا به حال تمرکز ارزشیابی دوره‌ها روی چگونگی اجرای دوره‌ها در مرکز، یعنی دوره‌هایی که مستقیماً با مدیریت دفترهای ستادی انجام می‌شد، بوده است. یکی از الگوهای ارائه

جدول ۱. فهرست سهمیه استان‌ها و حاضران در دوره‌های توجیهی-آموزشی
کتاب‌های جدیدالتألیف سال ۱۳۹۶

سهمیه و حاضرین دوره‌ها										اسامی استان‌ها	ردیف
درصد حاضران	جمع کل حاضران	جمع کل سهمیه	کاردانش		متمرکز کشوری		تأمین مدرس				
			حاضران	سهمیه	حاضران	سهمیه	حاضران	سهمیه			
۸۴/۰۳	۱۰۰	۱۱۹	۹	۹	۶۱	۸۰	۳۰	۳۰	آذربایجان شرقی	۱	
۷۸/۹۴	۷۵	۹۵	۹	۹	۳۷	۵۷	۲۹	۲۹	آذربایجان غربی	۲	
۶۳/۱۵	۴۸	۷۶	۹	۹	۱۱	۳۹	۲۸	۲۸	اردبیل	۳	
۸۹/۱۷	۱۷۳	۱۹۴	۹	۹	۱۳۱	۱۵۴	۳۳	۳۱	اصفهان	۴	
۷۵/۷۱	۵۳	۷۰	۸	۹	۱۹	۳۴	۲۶	۲۷	البرز	۵	
۵۶/۰۹	۲۳	۴۱	۵	۹	۰	۶	۱۸	۲۶	ایلام	۶	
۷۱/۱۸	۴۲	۵۹	۵	۹	۱۳	۲۲	۲۴	۲۸	بوشهر	۷	
۹۲/۱۵	۴۷	۵۱	۹	۹	۱۳	۱۴	۲۵	۲۸	چهارمحال و بختیاری	۸	
۵۲/۹۴	۴۵	۸۵	۸	۹	۱۲	۴۷	۲۵	۲۹	خراسان جنوبی	۹	
۵۶/۸۳	۱۰۴	۱۸۳	۹	۹	۶۳	۱۴۰	۳۲	۳۴	خراسان رضوی	۱۰	
۵۶/۹۴	۴۱	۷۲	۸	۹	۹	۳۵	۲۴	۲۸	خراسان شمالی	۱۱	
۷۹/۸۲	۹۱	۱۱۴	۸	۹	۵۴	۷۵	۲۹	۳۰	خوزستان	۱۲	
۵۶/۹۲	۳۷	۶۵	۷	۹	۵	۲۸	۲۵	۲۸	زنجان	۱۳	
۸۲/۶۹	۴۳	۵۲	۶	۹	۱۰	۱۴	۲۷	۲۹	سمنان	۱۴	
۳۱/۵۰	۲۳	۷۳	۵	۹	۶	۳۶	۱۲	۲۸	سیستان و بلوچستان	۱۵	
۹۰/۰۹	۹۱	۱۰۱	۸	۹	۵۱	۵۹	۳۲	۳۳	شهر تهران	۱۶	
۶۹/۴۷	۶۶	۹۵	۹	۹	۳۰	۵۵	۲۷	۳۱	شهرستان‌های استان تهران	۱۷	
۶۵/۷۱	۶۹	۱۰۵	۸	۹	۳۲	۶۲	۲۹	۳۴	فارس	۱۸	
۶۵/۵۹	۶۱	۹۳	۹	۹	۲۹	۵۶	۲۳	۲۸	قزوین	۱۹	
۷۴/۶۶	۵۶	۷۵	۶	۹	۲۳	۳۶	۲۷	۳۰	قم	۲۰	
۹۳/۶۷	۷۴	۷۹	۹	۹	۳۸	۴۲	۲۷	۲۸	کردستان	۲۱	
۸۲/۲۵	۱۰۲	۱۲۴	۹	۹	۶۶	۸۶	۲۷	۲۹	کرمان	۲۲	
۸۴/۶۱	۵۵	۶۵	۹	۹	۲۰	۲۵	۲۶	۳۱	کرمانشاه	۲۳	
۵۳/۱۹	۲۵	۴۷	۳	۹	۰	۱۰	۲۲	۲۸	کهگیلویه و بویراحمد	۲۴	
۷۰/۵۲	۶۷	۹۵	۹	۹	۳۰	۵۸	۲۸	۲۸	گلستان	۲۵	
۵۹/۳۴	۵۴	۹۱	۹	۹	۱۷	۵۳	۲۸	۲۹	گیلان	۲۶	
۷۱/۹۲	۴۱	۵۷	۷	۹	۹	۱۹	۲۵	۲۹	لرستان	۲۷	
۶۶/۰۸	۷۶	۱۱۵	۹	۹	۳۹	۷۵	۲۸	۳۱	مازندران	۲۸	
۷۷/۴۱	۴۸	۶۲	۹	۹	۱۴	۲۴	۲۵	۲۹	مرکزی	۲۹	
۶۵/۹۵	۶۲	۹۴	۸	۹	۲۷	۵۶	۲۷	۲۹	هرمزگان	۳۰	
۷۵	۵۷	۷۶	۷	۹	۲۳	۳۶	۲۷	۳۱	همدان	۳۱	
۶۸/۷۵	۶۶	۹۶	۹	۹	۳۰	۵۸	۲۷	۲۹	یزد	۳۲	
۷۰/۹۷	۱۹۹۸	۲۸۱۵	۲۵۱	۲۸۸	۹۲۲	۱۵۸۷	۸۲۳	۹۴۰	جمع		

شده برای تبیین جایگاه ارزشیابی در آموزش ضمن خدمت، الگوی **کرک پاتریک** (Kirk Pattrik) است. این الگو به دنبال سنجش تأثیرات برنامه (ارزشیابی پایانی و پیگیری) است و در این زمینه، سطوح متفاوتی را برای آن شناسایی می‌کند:

سطح ۱. واکنش: پرسش اساسی در این سطح ارزشیابی چنین است: «میزان رضایت شرکت‌کنندگان از شرایط اجرا، امکانات و تسهیلات، استادان و پشتیبانی چقدر است؟»

سطح ۲. یادگیری: پرسش اساسی در این سطح آن است که: «شرکت‌کنندگان در دوره چه چیزی را یاد گرفته‌اند؟»

سطح ۳. رفتار: پرسش اساسی در این سطح آن است که: «دوره آموزشی چه تأثیرات بلندمدتی بر عملکرد شغلی شرکت‌کنندگان دوره داشته است که معمولاً ۳ تا ۶ ماه بعد باید مورد ارزشیابی قرار گیرد؟»

سطح ۴. نتایج سازمانی: پرسش اساسی در سطح چهارم که در چارچوب نتایج ارزشیابی است، چنین است: سازمان یا مؤسسه چه نفعی از دوره‌های آموزشی برده است و تأثیرات سازمانی این دوره‌ها کدامند [فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲].

دو سطح اول و دوم تا حدودی در دوره‌های متفاوت مورد توجه قرار گرفته‌اند، ولی دو سطح سوم و چهارم، یعنی رفتار و نتایج سازمانی، به دلیل برخی از عادت‌ها در سیستم‌های اداری و دشواری‌های خاص خود مورد غفلت قرار گرفته‌اند. با وجود این، اطلاعات مختلفی از طریق گزارش‌های اجرای دوره‌ها، هنرآموزان و همکاران استانی واصل شده است که نشان می‌دهند، اجرای دوره‌های مشابه به دلایل متفاوت در استان‌ها تکرار نشده است، یا تعداد دوره‌های اجرا شده در حد انتظار نبوده است، و یا اطلاعات از اینکه تأثیر دوره‌های آموزشی تأمین مدرس، متمرکز و الکترونیکی بر افزایش کارایی هنرآموزان در چه حدی بوده است و چه تأثیری بر افزایش یادگیری‌های هنرجویان داشته است، اندک است. برخی از شواهد حاکی از آن است که دوره‌های آموزشی به دلایل زیر در استان‌ها به اجرا در نمی‌آیند و یا با استقبال مواجه نمی‌شوند.

۱. به حد نصاب نرسیدن آمار کلاس‌ها؛

۲. انگیزه و علاقه نداشتن هنرآموزان برای شرکت در دوره آموزشی و توانمند نبودن برخی مدرسان دوره‌های کشوری؛

۳. پایین بودن اعتبارات اختصاص یافته، پیش‌بینی نشدن فضای آموزشی و رفاهی مناسب، استفاده مکرر و

بیش از حد از امکانات و تجهیزات (فرسودگی تجهیزات و ...)، برخورد علمی نکردن هنرآموزان و ... و سطحی‌نگری و بی‌توجهی به حضور مستمر در کلاس و غیبت‌های بیش از حد؛

۴. اشتغال هنرآموزان در بازار کار و نداشتن فرصت برای شرکت در دوره‌ها و یا ترجیح فعالیت در بازار کار آزاد به منظور داشتن درآمد بیشتر؛

۵. فقدان هنرآموز واجد شرایط؛

۶. محدودیت تعداد هنرآموز در برخی از رشته‌ها؛

مانند رشته‌های صنایع شیمیایی، صنایع دستی و صنایع ریخته‌گری؛

۷. نرسیدن به موقع کتاب‌های جدیدالتألیف.

۴. تحلیل میزان تناسب صلاحیت هنرآموزان با نیازمندی‌های دوره‌های آموزشی

معمولاً در این دوره‌ها سعی می‌شود، زبده‌ترین هنرآموزان در رشته تحصیلی ذی‌ربط از طرف اداره کل آموزش و پرورش استان شرکت کنند که توانایی‌های کافی در زمینه تخصصی رشته را دارند. اما با توجه به عدم اجرای مطلوب دوره‌های آموزشی بدو استخدام، ضمن خدمت و توجیهی-آموزشی هنرآموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای، نظیر تمامی معلمان متخصص در رشته‌های مختلف، هنرآموزان دارای صلاحیت علمی کامل در رشته تحصیلی مربوطه هستند، ولی از علوم تربیتی آگاهی کاربردی ندارند. زمانی که نظام آموزشی متحول یا دچار تغییر کلی می‌شود، این خلأ علمی بیشتر آشکار می‌شود. مدرسان دوره‌های توجیهی-آموزشی که عموماً از مؤلفان و اعضای کمیسیون‌های تخصصی هستند، در این دوره می‌کوشند این خلأها را جبران و نکات ویژه برنامه درسی و بسته آموزشی را تبیین کنند تا اینکه بتوانند هنرآموزان را برای تدریس محتوای علمی مربوطه متناسب با رویکردها و هدف‌های برنامه‌های درسی ذی‌ربط مهیا کنند. در این بین در مواردی مشاهده می‌شود که بعضی از شرکت‌کنندگان، با وجود همه تأکیدات، از شرایط و صلاحیت کافی از حیث مدرک و رشته تحصیلی، و از سنوات و تجربه کاری لازم برخوردار نیستند که در این صورت کار آموزش را با چالش و مشکلی کلی تری مواجه می‌کنند.

۵. آسیب‌شناسی فرایند اجرای دوره‌ها از منظر مجریان و تعاملات بین آن‌ها

به اعتقاد برخی صاحب‌نظران، نحوه اجرای برنامه از

از زمان و نحوه اطلاع‌رسانی، به‌عنوان یکی از معضلات نام برده‌اند.

به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی برای برگزاری دوره‌ها باید زودتر انجام شود تا فرصت کافی برای مکاتبات، برطرف کردن ابهامات احتمالی و توجیه استان، و انتخاب و معرفی هنرآموز دارای صلاحیت فراهم باشد. به ویژه آنکه نگرش و طرز تلقی شرکت‌کنندگان نسبت به دوره‌های مذکور می‌تواند بر افزایش اثربخشی و عملکرد آنان مؤثر باشد.

● به رغم اهمیت وضوح و روشنی هدف‌های دوره، قبل از شروع دوره، در تعداد قابل توجهی از دوره‌ها، هدف‌های دوره کامل و روشن به اطلاع شرکت‌کنندگان نرسیده است و شرکت‌کنندگان با ذهنیت و انتظارات متفاوت از دوره، در آن‌ها شرکت می‌کنند. این موضوع در سال‌های قبل هم مورد گلاویه شرکت‌کنندگان بوده است.

● وضعیت غذا و خوابگاه، بهداشت و امکانات رفاهی دوره‌ها در بسیاری از دوره‌ها در شأن همکاران فرهنگی نبوده است.

● فضای فیزیکی و تهیه کلاس‌های اختصاصی نیز در مواردی رضایت‌بخش نبوده و محل برگزاری تعداد قابل توجهی از دوره‌ها نیز از نظر موقعیت جغرافیایی و دسترسی به مرکز شهر و ... مساعد نبوده است.

● در تعدادی از دوره‌ها، وسایل سمعی و بصری، تجهیزات و امکانات لازم وجود نداشته، آماده بهره‌برداری نبوده و یا مورد استفاده قرار نگرفته است که موجب نارضایتی شرکت‌کنندگان در برخی دوره‌ها شده است.

● برخلاف انتظار شرکت‌کنندگان، در برخی از دوره‌ها کتاب و منابع آموزشی لازم یا در ابتدای دوره در اختیارشان قرار نگرفته و یا به طور کامل به آن‌ها داده نشده است. در مواردی هم پیگیری تهیه و تأمین هزینه آن‌ها به خود شرکت‌کنندگان واگذار شده است. منابع آموزشی باید قبل از شروع دوره و یا در شروع دوره در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گیرند.

● اگر چه در تعدادی از دوره‌ها، بازدیدهای مناسب، مرتبط، مفیدی برنامه‌ریزی و اجرا شده‌اند، اما شرکت‌کنندگان انتظار دارند، این بازدیدها بیشتر مورد توجه قرار گیرند و در برنامه‌ها لحاظ شود. در دوره‌هایی که در سال‌های اخیر برگزار شده‌اند، بازدیدهای مفید و مؤثرتری از شرکت‌ها، کارخانه‌ها و مراکز تولیدی مرتبط انجام گرفته‌اند که بر غنای دوره‌ها افزوده‌اند.

۶. با توجه به مشکلات ایجاد شده در اثر ناآشنایی هنرآموزان با کتاب جدیدالتألیف و اتلاف هزینه‌های برگزاری دوره، به علت عدم شرکت بیش از ۳۰ درصد از

فرایند تهیه و تدوین آن مهم‌تر است. زیرا از یک سو تساهلیاتی که یک برنامه به اجرا در نیامده است، هنوز نتیجه معینی را برای سازمان و کارکنان به همراه ندارد، و از سوی دیگر، بهترین برنامه‌ها هم ممکن است با اجرای نادرست نتایج نامطلوبی به همراه داشته باشند. در حالی که یک برنامه ناقص، در صورت اجرای صحیح، می‌تواند بسیار اثربخش باشد [فتحی و اجارگاه، ۱۳۹۲؛ نقل از: گروه مشاوران یونسکو، ۱۳۷۸].

طبق جمع‌بندی و تحلیل نتایج ارزشیابی از چگونگی اجرای دوره‌های آموزشی که از سال‌های قبل تاکنون توسط «گروه پژوهش و ارزشیابی» دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی فنی‌و حرفه‌ای و کار دانش انجام شده است، می‌توان گفت:

● در بیشتر دوره‌ها، شرکت‌کنندگان از مدرس یا مدرسان رضایت کامل داشته و مدرسان تعیین شده توانسته‌اند، رضایت هنرآموزان را جلب کنند و انتظارات آن‌ها را برآورده سازند. همچنین فرصت مشارکت و اظهار نظر نیز برای شرکت‌کنندگان فراهم بوده است. با توجه به اینکه هنرآموزان خود مدرس هستند، انتظار دارند از شایسته‌ترین مدرسان، به‌ویژه مؤلفان کتاب‌ها استفاده شود تا بهره بیشتری از دوره‌ها ببرند که این موضوع تا حد زیادی محقق شده است.

● در کلیه دوره‌ها شرکت‌کنندگان اظهار داشته‌اند که محتوای دوره با نیازهای شغلشان تناسب داشته است. بنابراین ضرورت برگزاری دوره تأیید می‌شود. اما در مواردی بین عنوان دوره و هدف‌ها و محتوای آن‌ها ارتباط وجود نداشته است.

● نظم در اجرای برنامه‌ها و اداره جلسات به همراه عملکرد مناسب کارکنان اجرایی دوره‌ها، از جمله مواردی هستند که رضایت اکثر شرکت‌کنندگان را فراهم کرده است؛ البته به استثنای برخی از دوره‌هایی که در سال‌های اخیر اجرا شدند و ابلاغ نشدن به موقع اعتبار، سبب همکاری نکردن کارکنان مرکز مجری دوره و برخی نارسایی‌های دیگر شد.

● زمان دوره‌ها از نظر تقریباً همه شرکت‌کنندگان در دوره‌ها ناکافی بوده و با محتوای تعیین شده سنخیتی نداشته است. با توجه به محدودیت زمان دوره‌ها، لازم است در خصوص مدیریت زمان و نحوه ارائه مطالب و برنامه اصلاحاتی انجام گیرد تا بهترین استفاده از زمان در نظر گرفته شده به عمل آید. مدرسان در این خصوص نقش مهمی دارند.

● «اطلاع‌رسانی دیر هنگام و مبهم» از مشکلات برگزاری دوره‌هاست و بیشتر شرکت‌کنندگان در دوره‌ها،

بیش از نیمی از هنر آموزان بدون سپری کردن دوره‌های توجیهی-آموزشی به تدریس مشغول می‌شوند.

در ارزیابی به عمل آمده از چگونگی برگزاری دوره‌ها که به کمک هنرآموزان منتخب شرکت کننده در دوره‌ها، مدرسان، مؤلفان و سایر کسانی که در دوره‌ها حضور داشته‌اند، صورت گرفته است، قریب به اتفاق شرکت کنندگان از خدمات مراکز اجرا به صورت کامل رضایت نداشته‌اند. البته مراکز اجرا هم مشکلاتی را مطرح می‌کنند که اهم آن‌ها انجام نشدن به موقع تعهد واحدهای مالی و اداری و نحوه نامناسب پرداخت مبلغ قرارداد است.

بخش سوم مربوط به مشکلات ناشی از اداره‌های کل آموزش و پرورش استان‌هایی است که هنرآموزان و معلمان را با حکم مأموریت همراه با بار مالی اعزام نمی‌کنند

اغلب افرادی که تجربه و خیرگی دارند، از حضور در این دوره‌ها امتناع می‌ورزند و عملاً به جای آن‌ها افرادی شرکت می‌کنند که از تجربه و توانایی کمتری برخوردارند. علاوه بر پرداخت نکردن حق مأموریت، تأمین نکردن وسیله ایاب و ذهاب مناسب، و نپرداختن به اندازه و به موقع حق التدریس دوره‌های مشابه استانی به مدرسان مربوطه، از جمله عوامل اساسی استقبال نکردن هنرآموزان خبره از حضور در این دوره‌هاست که باعث مشکلات عدیده‌ای از حیث کیفیت برگزاری دوره‌ها، چگونگی آموزش و برگزاری دوره‌های مشابه در سطح استان‌ها می‌شود. به دلیل ابلاغ نشدن به موقع اعتبار اجرای دوره‌های استانی، به طور متوسط از نظر کمی حدود ۳۰ درصد دوره‌های مشابه در سطح استان‌ها برگزار می‌شود و از نظر کیفی هم قطعاً کیفیت برگزاری دوره‌ها بیشتر از ۵۰ درصد در سطح استان‌ها نخواهد بود. این در حالی است که بالاخره بودجه مربوط به دوره‌ها به استان‌ها داده خواهد شد، ولی عملاً برای آموزش مطلوب از آن استفاده نمی‌شود. چنانچه از بستر و امکانات الکترونیکی با نگاه ویژه، حساب شده و دقیق برای برگزاری این دوره‌ها استفاده شود، بسیاری از مشکلات مرتفع می‌شوند و با تقلیل می‌یابند. دوره‌های استانی اگر به صورت قطبی و با مشارکت دفترهای تألیف برگزار شوند، هم در کمیت و هم در ارتقای کیفیت دوره‌ها و هم در تقلیل هزینه‌ها می‌تواند بسیار تأثیرگذار باشد.

دعوت شدگان، لازم است در جهت بررسی و رفع مشکلات احتمالی عدم حضور و همچنین اتخاذ تدابیر تشویقی و تنبیهی الزام آور به منظور شرکت کامل هنرآموزان دعوت شده از هر استان در دوره‌ها، اقدام شود.

۶. تحلیل فرایند تأمین مالی در اجرای دوره‌ها

موضوع تأمین مالی اجرای دوره‌ها که از مسائل اساسی تأثیرگذار در کم و کیف برگزاری دوره‌هاست، دارای فرایندی معیوب در نظام بودجه‌ریزی آموزش و پرورش است. به نحوی که ردیف مستقلی برای این امر مهم و حیاتی در نظام برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی مشخص نشده و زیر عنوان «سایر»، در کنار بعضی فعالیت‌های موردی و مقطعی تعریف شده است که چون دیگر موارد مشترک در پیشبرد مقطعی امور نقش مؤثرتری دارند، معمولاً از سهم این مورد حیاتی کاسته و به آنان افزوده می‌شود. همین مشکل در کنار کمبود اعتبارات، تخصیص نیافتن صددرصدی و تأخیر در تخصیص، باعث به هم ریختگی و آشفتگی در تمام مراحل پیش از اجرا، حین اجرا و پس از اجرا می‌شود که تأثیر مستقیمی بر کیفیت برگزاری، حضور هنرآموزان، مشارکت مدرسان و تهیه مواد و رسانه‌های لازم برای برگزاری دوره‌های آموزشی را به همراه دارد.

۷. جمع‌بندی و نکات قابل توجه

لازم است مشکلات دوره‌های توجیهی-آموزشی در چند بخش به شرح زیر تحلیل، بررسی و پیگیری شوند:

بخش اول مربوط به شورای سیاست‌گذاری در حوزه ستادی است که گرچه جلسه‌های عدیده‌ای برگزار می‌شوند، اما چون افرادی که در جلسه‌ها هستند، از قدرت کافی برای تصمیم‌گیری در مسائل مالی و اعتباری برخوردار نیستند، تصمیمات آنان به نتیجه‌ای منجر نمی‌شود. لذا در انتهای امر خروجی کار به گونه‌ای است که اگر این همه جلسه هم برگزار نمی‌شد، تفاوت معناداری در برگزاری دوره‌ها اتفاق نمی‌افتاد. در این جلسه‌ها که با مدیریت و محوریت مرکز آموزش نیروی انسانی برگزار می‌شود و نمایندگان از حوزه اجرای دوره‌ها (نظیر دانشگاه شهید رجایی و دانشگاه فرهنگیان)، نمایندگان معاونت مالی وزیر، نمایندگان حوزه برنامه‌ریزی و پژوهش، نمایندگان معاونت آموزشی و ... در آن‌ها حضور دارند، به دلیل نابرابری مدیران ارشد بر ضرورت و اهمیت برگزاری این دوره‌ها، نتیجه مثبتی حاصل نمی‌شود.

بخش دوم مربوط به مراکز اجرای دوره‌هاست.

منابع

۱. آیین‌نامه نظام صلاحیت حرفه‌ای (۱۳۹۱)، مصوبه هیئت وزیران، روزنامه رسمی شماره ۱۹۷۲۷.
۲. سجانی‌نژاد، مهدی و تزدان، امیررضا (۱۳۹۴)، «تبیین چارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان و استادکاران آموزش فنی و حرفه‌ای»، دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، دوره چهارم، شماره ۸، زمستان.
۳. خندقی، مقصود امین؛ جامه بزرگ، مرضیه؛ سعیدی رضوانی، محمود (۱۳۹۱)، «نیازسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای هنرآموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای بر مبنای مدل بورچ و مدل تحلیل کوآدرانت»، دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، شماره دوم، پاییز و زمستان.
۴. فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۹۲)، برنامه‌ریزی آموزش ضمن خدمت کارکنان، انتشارات سمت، تهران.
۵. مجموعه گزارش‌های ارزشیابی دوره‌های توجیهی-آموزشی (بی‌تا)، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش.